

**ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ
ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ
(КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)**

У статті досліджується еволюція розробки законодавчої бази процесу інформатизації вищої освіти України кінця ХХ – початку ХХІ ст., визначаються категорії правового забезпечення інформатизаційних процесів та укладається періодизація створення законодавчої бази.

Ключові слова: процес інформатизації вищої освіти України, законодавча база, закон, постанова, указ, категорія правового забезпечення, періодизація.

Під інформатизацією вищої освіти розуміють сукупність взаємопов'язаних процесів (організаційних, управлінських, науково-технічних, навчальних, виховних), що спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб усіх учасників освітнього процесу (студентів, викладачів, співробітників ВНЗ), розвитку їх інтелектуального потенціалу, самореалізації і самовдосконалення, на забезпечення підготовки повноцінної професійної діяльності і життя в інформаційному суспільстві на основі створення, розвитку і використання сучасних інформаційно-комунікаційних систем, мереж, ресурсів та технологій. Щоб зрозуміти та виявити особливості наукового обґрунтування і прогнозування подальшого розвитку інформатизації вищої освіти, необхідним є вивчення еволюції наукової думки про інформатизацію вищої школи України, встановлення основних закономірностей розвитку науки інформатики, апаратного та програмного забезпечення процесів інформатизації вищих навчальних закладів. Дослідження з історії інформатики та інформатизації в основному присвячені періодам зародження науки інформатики, розвитку її технічних засобів. Можна назвати окремі наукові праці, присвячені вивченню історії інформатики в СРСР та Україні, і серед них роботи Хоменка Л.Г. [47] (розвиток вітчизняної кібернетики та інформатики), Сергієнка І.В. [39] (становлення інформатики), Малиновського Б.Н. [9] (історія обчислювальної техніки), Онопрієнка В.І. та Онопрієнка М.В. [10;11] (розвиток наукових шкіл з інформатики). Проте історія правового забезпечення процесів інформатизації вищої школи України досі не була предметом систематичних та ґрунтовних досліджень науковців.

Мета даної статті – конкретизувати виклад основних фактів про розвиток інформатизації вищої школи України у другій половині ХХ століття – на початку ХХІ століття у контексті дослідження історії правового забезпечення процесу інформатизації на визначеному часовому проміжку. Досягнення мети дослідження проводиться шляхом розв'язання таких задач: а) аналіз законодавчої бази інформатизації вищої освіти України; б) визначення основних закономірностей та характеристик правового забезпечення та його значення для проведення інформатизаційних процесів у вищих навчальних закладах України; в) укладення періодизації створення правового забезпечення інформатизації вищої освіти.

Процедурно підготовку та реалізацію правового забезпечення процесу інформатизації вищої освіти України можна розділити на три основні категорії: визначення основних понять, утворення базових документів та виконавчих органів; розробка та виконання глобальних програм інформатизації вищої освіти та побудови інформаційного суспільства; вдосконалення результатів виконання глобальних державних програм інформатизації у вигляді розв'язання окремих важливих функціональних задач. Історичні етапи підготовки та реалізації правового забезпечення ми визначимо нижче.

Історія інформатизації освіти в Україні (тоді – Українська РСР) розпочалася у 1985 році, коли була прийнята постанова Ради Міністрів УРСР «Про заходи із забезпечення комп'ютерної грамотності учнів середніх навчальних закладів та широкого впровадження електронно-

обчислювальної техніки в навчальний процес» [32]. Згідно постанови ставилася мета забезпечення комп'ютерної грамотності молоді шляхом здійснення невідкладних заходів по введенню інформатики і обчислювальної техніки в навчальний процес у загальноосвітніх школах, середніх професійно-технічних училищах та середніх спеціальних навчальних закладах України у вигляді викладання курсу «Основи інформатики і обчислювальної техніки» в межах діючих навчальних планів. Міністерству вищої і середньої спеціальної освіти УРСР давалося доручення організувати починаючи з 1985 року, в педагогічних інститутах, на педагогічних факультетах (відділеннях) університетів та інженерно-педагогічних факультетах вищих навчальних закладів підготовку вчителів математики, фізики й викладачів інших предметів за другою спеціальністю «Інформатика і обчислювальна техніка», здійснити прискорену підготовку вчителів математики, фізики й викладачів інших дисциплін за додатковою спеціальністю «Інформатика і обчислювальна техніка» на старших курсах фізико-математичних факультетів педагогічних інститутів, університетів та інженерно-педагогічних факультетів вищих навчальних закладів; забезпечити, починаючи з 1985 року, курсову підготовку вчителів математики, фізики та інших викладачів середніх навчальних закладів з інформатики і обчислювальної техніки. Передбачалося визначити й залучити до проведення цієї роботи, незалежно від відомчого підпорядкування, вищі учбові заклади, науково-дослідні установи, підприємства й організації, які мали необхідне обладнання і кадри; а з 1986 року ввести в кабінетах обчислювальної техніки в інститутах удосконалення вчителів і на факультетах підвищення кваліфікації викладачів посаду методиста з використання електронно-обчислювальної техніки у навчальному процесі були створені підрозділи з інформатики й електронно-обчислювальної техніки в Міністерстві освіти УРСР і Державному комітеті УРСР по професійно-технічній освіті. Було дано завдання Міністерству освіти УРСР, Державному комітетові УРСР по професійно-технічній освіті, Міністерству вищої і середньої спеціальної освіти УРСР і Академії наук УРСР організувати розробку наукових проблем, пов'язаних із введенням обчислювальної техніки в навчальний процес, та разом з Державним комітетом УРСР у справах видавництва, поліграфії і книжкової торгівлі здійснити підготовку та видання протягом 1985-1990 років науково-популярної літератури, навчально-наочних і методичних посібників на допомогу вчителям, учням та студентам з інформатики і обчислювальної техніки. Окремо були видані розпорядження вказаним вище органам виконавчої влади щодо розробки й затвердження навчальних програм курсу «Основи інформатики і обчислювальної техніки» для всіх середніх навчальних закладів, щодо підготовки в 2-місячний термін навчального посібника з цього курсу і в 3-місячний термін методичного посібника для викладачів, щодо організації в 1986 році конкурсу на кращий підручник з цього предмета, а також щодо затвердження технічного завдання на розробку й виробництво комплектів технічних засобів та обладнання кабінетів обчислювальної техніки для всіх типів навчальних закладів. Очевидним є факт координації створення, виконання та моніторингу виконання цієї постанови з боку центрального органу виконавчої влади СРСР – Ради Міністрів СРСР (це доводиться існуванням однойменної постанови Ради Міністрів СРСР від 28 березня 1985 р. №271, відповідних розпоряджень Міністерству освіти СРСР, Державному комітетові СРСР по професійно-технічній освіті, Міністерству вищої і середньої спеціальної освіти СРСР, Академії наук СРСР і Академії педагогічних наук СРСР, завдань Держплану СРСР, Міністерству радіопромисловості та Міністерству електронної промисловості щодо виготовлення у 1986-1990 роках 120 тис. персональних мікроЕОМ у комплекті з відповідними технічними засобами для обладнання не менше 8 тис. кабінетів обчислювальної техніки). Фактично, охарактеризовану постанову [32] можна трактувати як глобальну програму інформатизації середніх навчальних закладів, яка справила значний вплив на розвиток інформатизації вищої школи спочатку Української РСР, а потім і незалежної України.

На початку 90-х років ХХ століття увага центральних органів державної влади України була прикута до визначення основних понять інформаційних процесів та інформатизації, розробки та затвердження базових документів та створення виконавчих органів інформатизаційних процесів.

Одним з перших документів у цей час є прийнятий Верховною Радою України (жовтень 1992 року) закон «Про інформацію» [4]. В ньому законодавчо проголошуються основні напрями державної інформаційної політики, з поміж яких слід виділити ті, що матимуть у майбутньому прямий вплив на інформаційні процеси у вищій освіті: створення умов для формування в Україні інформаційного суспільства; створення інформаційних систем і мереж інформації; постійне оновлення, збагачення та зберігання національних інформаційних ресурсів; забезпечення інформаційної безпеки України; сприяння міжнародній співпраці в інформаційній сфері та входженню України до світового інформаційного простору. Крім того у Законі [4] визначаються основні поняття, пов'язані з інформаційними процесами (інформація, документ, захист інформації, види інформаційної діяльності). У Законі дається трактування видів інформації: інформація про фізичну особу; інформація довідково-енциклопедичного характеру; про стан довкілля (екологічна інформація); про товар (роботу, послугу); науково-технічна інформація; податкова інформація; правова інформація; статистична інформація; соціологічна інформація; інші види інформації. В подальшому деякі визначені види інформації знайшли свою деталізацію та трактування у інших правових актах: науково-технічна інформація [6] (законом визначено, що національна система науково-технічної інформації складається з спеціалізованих державних підприємств, установ, організацій, державних органів науково-технічної інформації, наукових і науково-технічних бібліотек, об'єднаних загальносистемними зв'язками та обов'язками; підприємств будь-яких організаційно-правових форм, заснованих на приватній чи колективній власності, предметом діяльності яких є інформаційне забезпечення народного господарства і громадян України; визначені основні завдання національна система науково-технічної інформації; у числі складових державної політики у сфері науково-технічної інформації визначено підготовку кадрів у сфері інформатики і науково-інформаційної діяльності через систему навчальних закладів вищої та середньої освіти, підвищення рівня інформаційної підготовки спеціалістів народного господарства), статистична інформація [2] (закон регулює правові відносини в галузі державної статистики, визначає права і функції органів державної статистики, організаційні засади здійснення державної статистичної діяльності з метою отримання всебічної та об'єктивної статистичної інформації щодо економічної, соціальної, демографічної та екологічної ситуації в Україні та її регіонах і забезпечення нею держави та суспільства).

Таким чином, зміст законів [4], [6;2] став базисом для розробки та затвердження майбутніх основних правових актів про інформатизацію, про розвиток науки інформатики, про формування в Україні інформаційного суспільства. Прийняття вказаних законів зробили реальністю розробку, затвердження та реалізацію державних програм інформатизації (в тому числі вищої освіти) та створення виконавчих органів інформатизаційних процесів.

Історія створення правового забезпечення виконавчих органів інформатизації на Україні веде початок з 31 травня 1993 року, коли Указом Президента України [40] Кібернетичний центр Академії наук України був визначений головною державною організацією з проблем інформатизації, котрий до 1 грудня 1993 року мав розробити, а Кабінет Міністрів України затвердити Концепцію державної політики інформатизації України та Основні напрями національної програми інформатизації України (через брак досвіду створення таких глобальних документів та через відверту нереальність термінів реалізації це завдання так і не було виконане Кібернетичним центром АН України).

13 березня 1995 року Указом Президента України [41] було створене Національне агентство з питань інформатизації при Президентові України, а попередній указ був визнаний таким, що втратив чинність. Цим документом встановлено, що основними завданнями Національного агентства були: формування та реалізація державної політики інформатизації, стратегії розвитку інформатизації усіх сфер суспільного життя; координація діяльності центральних органів державної виконавчої влади, підприємств, установ і організацій щодо виконання державних інформатизаційних програм і проектів; розроблення проектів нормативних актів з питань інформатизації; організація міжнародного співробітництва, участь у підготовці міжнародних договорів України з цих питань.

16 вересня 1998 Указом Президента України [42] на базі Національного агентства з питань інформатизації при Президентові України, що ліквідувалося, утворене Державне агентство інформатизації України (ДАІНУ) і підпорядковане Міністерству інформації України (крім питань організаційного характеру із створення ДАІНУ Кабінету Міністрів України давалося доручення визначити державного замовника у сфері інформації та інформатизації).

3 червня 1999 Указом Президента України [43] утворений Державний комітет зв'язку та інформатизації України, що визнаний правонаступником ліквідованих Державного комітету зв'язку України, Державного агентства інформатизації України та Головного управління з питань радіочастот при Кабінеті Міністрів України. Цим документом встановлювалося, що Державний комітет зв'язку та інформатизації України (Держкомзв'язку України) є центральним органом виконавчої влади, який підпорядкований Кабінету Міністрів України і виконує функції Адміністрації зв'язку України. Серед основних завдань Держкомзв'язку України названі: участь у формуванні і реалізації державної політики у сфері інформатизації; формування Національної програми інформатизації та забезпечення її виконання; проведення державної антимонопольної політики у сфері інформатизації; нагляд і контроль за формуванням і виконанням завдань (проектів) Національної програми інформатизації. 27 серпня 2004 року Указом Президента України [44] було реорганізовано Міністерство транспорту України і Державний комітет зв'язку та інформатизації України у Міністерство транспорту та зв'язку України, а 8 вересня 2004 року [16] був утворений Державний департамент з питань зв'язку та інформатизації у складі Міністерства транспорту та зв'язку України.

Історію розвитку виконавчих органів інформатизації продовжив Державний комітет інформатизації (як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовувалася і координувалася Кабінетом Міністрів України через Міністра транспорту та зв'язку), утворений постановою Кабінету Міністрів України від 26 березня 2008 № 272 [17] на базі управління інформатизації Державного департаменту з питань зв'язку та інформатизації, котрий був ліквідований. Цим документом визначено, що Державний комітет інформатизації є правонаступником Державного департаменту з питань зв'язку та інформатизації у сфері інформатизації.

Наступна трансформація виконавчого органу інформатизації була оформлена постановою Кабінету Міністрів України від 5 липня 2010 р. N 548 [18]. правонаступником Державного комітету інформатизації визначено Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації, утворений на базі Державного комітету інформатизації і Державного комітету з питань науково-технічного та інноваційного розвитку, що ліквідувалися. Положення про Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації (далі – Держкомінформнауки) затверджене постановою КМ України [19] і визначало Держкомінформнауки центральним органом виконавчої влади з питань формування та реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної діяльності, трансферу технологій, інформатизації, формування і використання національних електронних інформаційних ресурсів, створення умов для розвитку інформаційного суспільства, причому діяльність Держкомінформнауки спрямовувалася і координувалася Кабінетом Міністрів України (очевидним є підвищення у статусі органу виконавчої влади, що відповідає за питання інформатизації країни). З поміж інших завдань Держкомінформнауки виділимо наступні: участь у формуванні та забезпечення реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій, інформатизації, формування, використання і захисту національних електронних інформаційних ресурсів та створення умов для розвитку інформаційного суспільства; здійснення заходів щодо координації діяльності органів виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, трансферу технологій, інформатизації, формування, використання і захисту національних електронних інформаційних ресурсів та створення умов для розвитку інформаційного суспільства; здійснення заходів щодо розвитку і вдосконалення інфраструктури інформатизації, системи національних електронних інформаційних ресурсів та надання державних (адміністративних) послуг з використанням електронних засобів, підвищення їх

якості та доступності; формування Національної програми інформатизації та забезпечення її виконання; впровадження технологій електронного урядування; сприяння трансферу технологій, інформатизації, формування, використання і захисту національних електронних інформаційних ресурсів, надання інформаційних послуг з використанням електронних засобів; створення умов для розвитку національного інформаційного простору, інтеграції сфер інформатизації, телекомунікацій, інформаційних ресурсів України у європейський та світовий інформаційний простір.

Таким чином, у процесі проведення суспільних та наукових пошуків щодо забезпечення комп'ютерної грамотності серед населення України, наукового обґрунтування і прогнозування розвитку інформатизації суспільства (у тому числі – вищої освіти), встановлення критеріїв, які визначають загальний рівень інформаційної культури, моральні та професійні якості членів інформаційного суспільства, трансформувалася і статус державного виконавчого органу інформатизації у державі Україна – від призначення (за сумісництвом) таким органом Кібернетичного центру Академії наук України, через низку структур, що спочатку були підзвітними апарату Президента України (два різних агентства з питань інформатизації), потім мали характер інтегративних за змістом роботи органів (комітет зв'язку та інформатизації), нарешті входили до структури Міністерства транспорту та зв'язку – до Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації (структури, підзвітної Кабінету Міністрів України з широкими повноваженнями, визначеними у [19]). Враховуючи той факт, що в різні часи свого існування незалежно від статусу і назви зазначений державний виконавчий орган інформатизації був безпосереднім учасником розробки законодавчої бази інформатизації у державі, можемо проаналізувати його активність та продуктивність, висвітливши зміни у законодавстві України, що відбулися у кінці 90-х років ХХ століття.

На початку лютого місяця 1998 року Верховною Радою України прийняті основні нормативні акти, які регулювали у подальшому процес інформатизації в Україні: Закон України «Про Національну програму інформатизації» [7], що визначав загальні засади формування, виконання та коригування Національної програми інформатизації; Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» [5] та Закон України «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1998 - 2000 роки» [3].

У Концепції Національної програми інформатизації [15] визначено характеристику сучасного стану інформатизації, стратегічні цілі та основні принципи інформатизації, очікувані наслідки її реалізації. Одним із завдань Національної програми інформатизації у Концепції проголошено створення загальнодержавної мережі інформаційного забезпечення науки та освіти. Передбачено, що інформатизація освіти спрямовуватиметься на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та тестування, що дасть можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог. Серед них – індивідуалізація навчання, організація систематичного контролю знань, можливість враховувати психофізіологічні особливості кожної дитини тощо. Першочерговим завданням встановлено створення глобальної комп'ютерної мережі освіти та науки. У якості очікуваних підсумків виконання Національної програми інформатизації передбачалося підвищення якості навчання на всіх рівнях освіти і підготовки та перепідготовки кадрів за рахунок впровадження автоматизованих систем масового поширення інформації у вищих навчальних закладах, школах на основі спеціальних телевізійних каналів, налагодження випуску навчальної літератури в електронній формі, впровадження методик і програмно-технічних засобів дистанційного навчання. Слід зазначити, що в розділі III «Загальні принципи державної політики у сфері інформатизації» закону [5], вказувалося, що здійснення процесу інформатизації в період становлення України як незалежної держави в умовах кризового стану економіки і обмеженості ресурсів можливе лише шляхом визначення пріоритетних сфер та напрямів з концентрацією на них фінансових, матеріальних і трудових ресурсів, причому згадані пріоритети мають бути не постійними, а визначатися на певний період і коригуватися, залежно від ситуації. Іншими словами, вказана норма передбачала періодичне внесення змін у документ [5], що зумовлено

було необхідністю врахування динаміки суспільного життя.

Законом [7] визначалася стратегія розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення. Головною метою Національної програми інформатизації згідно закону [7] було визначено створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави. Крім того, законом визначено, що Генеральним державним замовником Національної програми інформатизації є центральний орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України.

Високий пріоритет виконання Національної програми інформатизації підтверджувався змістом статті 9 закону [7], де обумовлювалася норма, що Кабінет Міністрів України щорічно разом з проектом Закону України про Державний бюджет України на наступний рік мав подавати на розгляд Верховної Ради України: доповідь про стан інформатизації в Україні; завдання Національної програми інформатизації на наступні три роки; програму завдань (робіт) з інформатизації на наступний бюджетний рік із визначенням джерел фінансування (причому передбачалося завдання Національної програми інформатизації на наступні три роки та обсяги їх бюджетного фінансування на наступний рік щорічно затверджувати Верховною Радою України).

На виконання статті 9 закону [7] наступним прийнятим законом [3] Верховна Рада України визначила основні Завдання Національної програми інформатизації на 1998-2000 роки, яким передбачалося протягом зазначеного періоду в галузі інформатизації науки, освіти і культури створити комп'ютерну інформаційну мережу науки, освіти і культури, автоматизовані системи та програмно-апаратні засоби безперервного багатоступеневого дистанційного навчання з використанням мережі Internet (ці наміри були підкріплені запланованим виділенням коштів в сумі 11,3 млн. гривень (в тому числі 8,7 млн. гривень за рахунок державного фінансування)).

Таким чином, підсумовуючи зміст розглянутих документів [7;5;3], можемо стверджувати, що інформатизація як складний суспільний процес мала здійснюватись за певними, чітко визначеними у Концепції національної програми інформатизації напрямками. Разом з тим, здійснення інформатизації мало відбуватися як складова реалізації соціально-економічної політики держави, тобто узгоджено з положеннями системи програмно-прогнозних документів з питань соціально-економічного розвитку України. Причому будь-які заходи з інформатизації суспільства, щоб отримати державну підтримку, мали здійснюватись як складова Національної програми інформатизації, а для органів державної влади, підприємств, установ та організацій державної форми власності Національна програма інформатизації була обов'язковою формою здійснення проектів інформатизації їх діяльності, якщо інше не передбачено законодавством. З огляду на зазначене, слід констатувати, що процес формування та виконання Національної програми інформатизації виступав центральною складовою механізмом здійснення інформатизації будь-якого сектора державної сфери, в тому числі й інформатизації навчального процесу у вищих навчальних закладах України.

Протягом 1998-2000 років Верховна Рада України на виконання статті 9 закону [7] постановами [12] та [13] затверджувала Завдання Національної програми інформатизації на відповідне 3-річчя. Постанова [12] конкретніше та докладніше (ніж закон [3]) окреслювала завдання інформатизації в галузі освіти. В документі [12] були заявлені такі заходи та підсумки як очікувані результати виконання 3-річної програми (зокрема, у контексті інформатизації освіти): розробка концепції та державної програми створення інтегрованої інфраструктури інформаційно-аналітичного забезпечення науки, освіти і культури; налагодження системи централізованого обміну навчальними матеріалами; створення типових автоматизованих систем навчання; розробка автоматизованих систем та програмно-апаратних засобів безперервного багатоступеневого дистанційного навчання, підвищення кваліфікації і перепідготовки; створення програми стандартизації засобів інформатизації та системи сертифікації засобів

інформатизації, інформаційно-телекомунікаційних систем та їх нормативно-методичного забезпечення; створення бази даних науково-технічної інформації. В документі [13] ідеї попереднього документу [12] знайшли свій творчий розвиток та уточнення. Заявлені були у якості очікуваних результатів через 3 роки проведення таких заходів (і надалі аналізуємо лише заходи, пов'язані з інформатизацією освіти): створення бази даних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; розробка автоматизованої системи бібліотечних каталогів та документальної інформації фондів національної системи науково-технічної інформації; створення серійного виробництва персональних комп'ютерів, автоматизованих місць для навчання; розробка типового інструментально-технологічного комплексу автоматизованого навчання для системи середньої освіти; розробка національної системи баз даних з різних галузей виробництва, науки, освіти, інтегрованої в національні та міжнародні мережі; створення першої черги комп'ютерної мережі освіти, науки і культури; розробка дистанційних технологій навчання та комплексу інформаційних послуг комп'ютерної інформаційної мережі шести вузівських і академічних центрів; розробка комп'ютерної мережі закладів підвищення кваліфікації та перепідготовки державних службовців; створення електронного інформаційного бібліотечного ресурсу.

Постановою Верховної Ради України [14] були затверджені завдання Національної програми інформатизації на 2006-2008 роки (на 2003-2005 роки конкретні завдання затверджувалися на рівні Кабінету Міністрів України). Вперше за історію затвердження Верховною Радою таких постанов було передбачено доручення Рахунковій палаті провести фінансову перевірку використання коштів, передбачених у Державному бюджеті України на 2005 рік на реалізацію Національної програми інформатизації. В документі [14] зазначені такі заходи та підсумки у якості очікуваних результатів виконання 3-річної програми (у контексті інформатизації освіти): в галузі організаційно-правового забезпечення інформатизації – забезпечення антивірусного захисту інформації, захист національного сегменту Internet, боротьба з комп'ютерною злочинністю, розробка стандартів у сфері комп'ютерних технологій навчання та програмних засобів навчального призначення; в галузі інформатизації освіти, науки і культури – розвиток освітньо-наукової мережі з виходом до транс'європейської мережі GEANT; створення рекомендацій щодо спеціалізованого програмного забезпечення дистанційного навчання; започаткування освітньо-наукового порталу «Острів знань»; створення системи науково-технічної інформації, в тому числі автоматизованої системи реєстрації технологій, розроблених в Україні, системи баз даних про науковців України, автоматизованої системи реєстрації прав інтелектуальної власності; створення першої черги національної системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу, в тому числі системи каталогізації Національної парламентської бібліотеки, Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського, бібліотеки імені Верховної Ради України, електронного каталогу інформаційно-бібліотечного ресурсу, проекту типової електронної бібліотеки, національного депозитарію електронних документів, підсистеми обміну інформацією з іншими електронними інформаційно-бібліотечними системами.

Процедурно прийняті Верховною Радою України документи [3;12;13;14] запроваджували розробку та виконання глобальних програм інформатизації (в тому числі інформатизації вищої освіти) та побудови інформаційного суспільства. У свою чергу Кабінетом Міністрів України була конкретизована у розрізі заходів та визначення фінансування за статтями витрат постанова Верховної Ради України [14] у вигляді документів [34;35;36]. Крім того, постановою Кабінету Міністрів України від 24.01.2005 №91 [20] функції Генерального державного замовника Національної програми інформатизації покладено на Міністерство транспорту та зв'язку України, а в зв'язку з утворенням згідно з постановою Уряду від 26.03.2008 №272 [17] Державного комітету інформатизації України, відповідні функції передано цьому урядовому органу.

Окремо охарактеризуємо зміст двох важливих документів, які були прийняті Кабінетом Міністрів України на рівні постанов. Перший документ – «Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації», який Уряд затвердив на виконання статті

15 Закону [7] постановою від 31.08.1998 року № 1352 [22] (із врахуванням змін, що були внесені згідно з Постановами КМ №1469-2000-п від 27.09.2000 р., №161-2002-п від 15.02.2002 р., №1510-2002-п від 11.10.2002 р., №582-2011-п від 01.06.2011). У «Положенні...» встановлювалася норма, що суб'єктами формування та виконання Національної програми інформатизації є Генеральний державний замовник Національної програми інформатизації, її керівник, державні замовники і виконавці завдань (проектів) Національної програми інформатизації та організації, що проводять експертизу завдань (проектів) Національної програми інформатизації. Виконання Національної програми інформатизації передбачало здійснення комплексу заходів, спрямованих на розроблення нормативно-правових, методичних, нормативно-технічних документів з інформатизації та на виконання робіт з розроблення концепцій, технічних завдань, технічних та пілотних проектів із створення систем і засобів інформатизації та робіт, пов'язаних із впровадженням систем, експлуатацією таких засобів тощо. Крім того, було визначено, що формування регіональних та галузевих програм як складових Національної програми інформатизації мало здійснюватися органами державної влади відповідно до Порядку формування та виконання регіональної програми і проекту інформатизації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2000 р. №644 [22], та Порядку формування та виконання галузевої програми і проекту інформатизації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2001 р. №1702 [23]. Отже, зазначене «Положення...» визначало порядок формування та виконання Національної програми інформатизації та її окремих завдань у розрізі суб'єктів програми, термінів її планування, виконання та звітності, суб'єктів погодження завдань, фінансування, визначення пріоритетності завдань інформатизації, форм звітних документів, документів для подання пропозицій, документів для проведення експертизи програми в цілому або окремих її етапів чи епізодів.

Другий документ – «Порядок проведення експертизи Національної програми інформатизації та окремих її завдань» – був затверджений відповідно до статті 14 Закону [7] Постановою Кабінету Міністрів України від 25.07.2002 №1048 [24] (при аналізі змісту постанови ми врахували зміни, внесені згідно з Постановою КМ № 294 від 02.04.2009 р.). Постановою було визначено, що основним завданням експертизи Національної програми інформатизації та окремих її завдань (проектів) є об'єктивне комплексне дослідження з метою оцінки їх відповідності пріоритетним напрямкам державної політики у сфері інформатизації, сучасному рівню та тенденціям розвитку інформатизації у світі. Крім того, Постановою були визначені основні принципи, за якими проводилася подібна експертиза, суб'єкти та об'єкти експертизи, подавався детальний опис процедури експертизи в залежності від етапів виконання програми інформатизації, був визначений порядок інформування Генерального замовника про результати експертизи та порядок проведення первинної, повторної, додаткової та контрольної експертизи. Отже, обидва документи ([21] та [24]) процедурно можна віднести як до утворення установчих документів, так і до розробки та виконання глобальних програм інформатизації вищої освіти та побудови інформаційного суспільства.

Крім вище проаналізованих документів, Урядом України було прийнято ряд галузевих державних програм щодо інформатизації та комп'ютеризації закладів освіти всіх рівнів та передбачено спрямування значних фінансових ресурсів на їх виконання (які були складовою частиною Національної програми інформатизації [7]). Перелічимо їх.

1. Програма інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл на 2001-2003 роки [25] (затверджена постановою Уряду від 06.05.2001 р. №436, спрямована на досягнення таких цілей: формування інформаційної культури учнів; інтенсифікація технологічних процесів освіти на основі комп'ютерних технологій навчання; диференціація навчально-виховного процесу з метою забезпечення якнайповнішого розвитку здібностей дітей, розкриття їх творчого потенціалу; забезпечення гуманізації освіти і виховання; удосконалення управління освітою; підвищення науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу).

2. Державна програма інформатизації та комп'ютеризації професійно-технічних навчальних закладів на 2004-2007 роки [26] (затверджена постановою Уряду від 20.08.2003 р.

№ 1300, спрямована на забезпечення професійно-технічних навчальних закладів сучасними засобами інформатизації та інформаційними технологіями, на запровадження нових підходів до організації навчально-виробничого процесу шляхом використання сучасних засобів інформатизації та інформаційних технологій, що сприяло б значному підвищенню якості професійної підготовки кваліфікованих робітників).

3. Комплексна програма забезпечення загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін [27] (затверджена постановою Уряду від 13.07.2004 р. №905, із змінами, внесеними постановою Уряду від 13.12.2004 р. №1639, спрямована на підвищення рівня забезпеченості загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін, а також на розробку комплексів програмно-методичного забезпечення для використання сучасних технічних засобів навчання).

4. Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2020 роки [28] (затверджена постановою Уряду від 07.12.2005 р. №1153, спрямована на створення умов для розвитку освіти і науки, підвищення ефективності державного управління шляхом впровадження інформаційних та комунікаційних технологій, забезпечення реалізації прав на вільний пошук, одержання, передачу, виробництво і поширення інформації, здійснення підготовки необхідних спеціалістів і кваліфікованих користувачів, сприяння розвитку вітчизняного виробництва високотехнологічної продукції і насамперед – конкурентоспроможних комп'ютерних програм як найважливішої складової інформаційних та комунікаційних технологій сприяння переходу економіки на інноваційний шлях розвитку).

5. Державна програма інформатизації та комп'ютеризації вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації на 2005-2008 роки [29] (затверджена постановою Уряду від 08.09.2004 р. №1182, спрямована на забезпечення вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації сучасними засобами інформатизації та інформаційними технологіями, що сприяло б значному підвищенню якості професійної підготовки молодших спеціалістів).

Проаналізуємо зміст програм [27-29], які безпосередньо стосувалися інформатизації вищої освіти. Комплексна програма забезпечення загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін [27] містила загальну частину, у якій висвітлювався стан забезпечення закладів освіти навчальним (зокрема, комп'ютерним) обладнанням. Програмою передбачалося забезпечити вищі навчальні заклади навчально-лабораторним обладнанням для реалізації державних стандартів освіти і провадження наукової діяльності. Зазначалося, що залучення вищих навчальних закладів і наукових установ до розробки нових приладів та обладнання, використання їх дослідно-виробничої бази сприяло б розвитку матеріально-технічної інфраструктури науки. Виконання програми розраховувалося на два основні етапи: на першому етапі (2005-2006 роки) мало забезпечуватися: упровадження державних стандартів на засоби навчання; розробка класифікатора засобів навчання; розробка комплектів обладнання для оснащення кабінетів, класів і лабораторій; розробка методичних рекомендацій щодо застосування технічних засобів навчання; проведення експериментальної перевірки ефективності використання комплектів обладнання і методичного забезпечення в пілотних навчальних закладах, перепідготовка педагогічних працівників; оснащення технічними засобами навчання інститутів післядипломної педагогічної освіти; на другому етапі (2007-2011 роки) мало забезпечуватися: здійснення підготовки і підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у тому числі лаборантів, щодо використання в навчально-виховному процесі технічних засобів навчання; організація серійного виробництва технічних засобів навчання; оснащення навчальних закладів технічними засобами навчання; здійснення сервісного обслуговування технічних засобів навчання; забезпечення підготовки і випуску комп'ютерних навчальних програм; створення інтернет-порталів навчального призначення. У програмі були визначені джерела фінансового забезпечення її виконання, методика проведення контролю за ходом її реалізації, очікувані результати виконання програми та основні заходи

щодо забезпечення навчальних закладів сучасними технічними засобами та наочним приладдям з природничо-математичних та технічних дисциплін з деталізацією фінансового забезпечення у розрізі терміну виконання програми.

Державна програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2020 роки [28] також містила загальну частину, у якій обґрунтовувалася роль інформаційних та комунікаційних технологій в інформаційному суспільстві та в умовах створення єдиного європейського освітнього простору в рамках Болонського процесу. Програма передбачала виконання комплексу завдань, які повинні були забезпечити: підвищення загальної інформаційної грамотності населення; оснащення навчальних закладів сучасним комп'ютерним та телекомунікаційним обладнанням; впровадження інформаційних та комунікаційних технологій у навчальний процес і проведення наукових досліджень, забезпечення доступу до національних і світових інформаційних ресурсів; розроблення, впровадження та легалізацію програмного забезпечення; залучення мережевих технічних ресурсів для забезпечення підключення наукових установ та навчальних закладів до Інтернет; розвиток технологій дистанційного навчання і використання їх для запровадження в Україні системи навчання протягом усього життя; забезпечення захисту прав інтелектуальної власності (авторів та розробників); підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів; розбудову інфраструктури науково-освітньої телекомунікаційної мережі (УРАН), підключення до неї наукових установ, наукових бібліотек, центрів науково-технічної інформації за допомогою каналів передачі даних, інтеграцію її з європейською науково-дослідницькою мережею (GEANT); розширення мережі електронних бібліотек навчальних закладів та наукових установ; розроблення систем забезпечення інформаційної безпеки функціонування мереж та інформаційних ресурсів. Аналогічно до попередньої програми чітко вказані джерела фінансування, очікувані результати та заходи, спрямовані на розвиток інформаційних та комунікаційних технологій в освіті і науці з деталізацією фінансового забезпечення по роках у розрізі терміну виконання програми.

Державна програма інформатизації та комп'ютеризації вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації на 2005-2008 роки [29] у якості основних завдань для виконання проголошувала такі: об'єднання систем інформатизації навчальних закладів на базі загальнодержавних систем електронних комунікацій та засобів мережі Internet; створення засобів дистанційного навчання студентів та післядипломної освіти; створення і розвиток об'єднувальної комп'ютерної мережі вищих навчальних закладів; удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників; інформатизація навчально-виховного процесу. Виконання програми планувалося за такими етапами: перший етап (2005 рік) – проведення моніторингу рівня забезпечення вищих навчальних закладів сучасними засобами інформатизації та інформаційними технологіями; підготовка приміщень у вищих навчальних закладах для розміщення комп'ютерної техніки, перепідготовка викладачів інформатики та інформаційних технологій, проведення тендерів на поставку та обслуговування комп'ютерної техніки; другий етап (2006-2007 роки) – забезпечення вищих навчальних закладів комп'ютерною технікою та створення інформаційного ресурсу програмного забезпечення, створення регіональних комп'ютерних центрів, обладнаних сучасними засобами комп'ютерної і телекомунікаційної техніки, організація проведення на їх базі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників; третій етап (2008 рік) – завершення роботи із забезпечення вищих навчальних закладів комп'ютерною технікою, створення єдиної інформаційної бази даних. У програмі визначені норми забезпечення комп'ютерною технікою вищих навчальних закладів (1 одиниця на не більше як 15 студентів) та склад навчального комп'ютерного комплексу (15 одиниць комп'ютерної техніки для студентів, 1 одиниця – для викладача, 1 одиниця – для серверу); вказані джерела фінансування виконання програми; вказані форми контролю за виконанням програми та очікувані результати від її реалізації: збільшення кількості навчальних закладів, підключених до мережі Internet; створення інформаційного ресурсу в системі вищої освіти; запровадження нових підходів до організації навчально-виховного процесу шляхом використання сучасних засобів інформатизації та забезпечення доступу до вітчизняного і світового інформаційного

ресурсу; створення загальнодержавної системи інформатизації вищих навчальних закладів з централізованим інформаційним ресурсом; запровадження дистанційного навчання в системі вищих навчальних закладів; поліпшення якості підготовки фахівців. Крім того, додатки до програми містили детальний план забезпечення вищих навчальних закладів навчальними комп'ютерними комплексами у розрізі регіонів та орієнтовний обсяг фінансування програми по роках.

Замовником усіх перелічених програм [25-29] було визначене Міністерство освіти і науки України, яке, відповідно до своїх повноважень, здійснювало управління і контроль за їх виконанням, виступало розпорядником коштів державного бюджету, несло відповідальність за їх ефективне використання.

Розглянемо коротко правове забезпечення, що стосувалося вдосконалення результатів виконання глобальних державних програм інформатизації (закон [8]), в тому числі шляхом розв'язання окремих важливих функціональних задач (це окрема проблема, яка потребує самостійного дослідження). Таких задач можна перелічити декілька: реалізація доступу вищих навчальних закладів до мережі Internet [45], впровадження новітніх інформаційних технологій у вищій освіті [46], розвиток системи дистанційного навчання у вищій школі [30], організація технічного захисту електронної інформації [33;31], легалізація програмного забезпечення [1;37;38].

Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [8] був саме таким логічним продовженням та вдосконаленням правових напрацювань, в тому числі у контексті інформатизації вищої освіти. У загальних положеннях до Закону робився висновок про те, що ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям нашої держави. У Законі на самому початку його другого розділу зазначалося, що розвиток інформаційного суспільства в Україні та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в усі сфери суспільного життя і в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування визначався одним з пріоритетних напрямів державної політики. З поміж інших стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства були зазначені: забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості; створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони довкілля; з поміж основних напрямків розвитку інформаційного суспільства – створення загальнодоступних електронних інформаційних ресурсів на основі врахування національних, світоглядних, політичних, економічних, культурних та інших аспектів розвитку України; надання кожній людині можливості для здобуття знань, умінь і навичок з використанням ІКТ під час навчання, виховання та професійної підготовки; створення умов для забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності усіх верств населення, створення системи мотивацій щодо впровадження і використання ІКТ для формування широкого попиту на такі технології в усіх сферах життя суспільства.

У розділі «Очікувані результати» Закону вказувалося, що впровадження основних засад розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки дасть можливість забезпечити позитивні зміни в життєдіяльності суспільства і людини, а саме: збільшити рівень захисту прав і свобод людини та її добробуту, активізувати участь громадян в управлінні державою, сприяти розвитку демократії; підвищити конкурентоспроможність України, ефективність державного управління, продуктивність праці у всіх сферах економіки, рівень інформаційної безпеки людини, суспільства, держави, ступінь розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, зокрема українського сегменту Інтернету; забезпечити перехід економіки до моделі науково-технічного та інноваційного розвитку, збільшити частку наукоємної продукції, сприяти якості та доступності послуг освіти, науки, культури, охорони здоров'я за рахунок впровадження ІКТ; розширити можливості людини отримувати доступ до національних та світових інформаційних електронних ресурсів; створити нові робочі місця, поліпшити умови

роботи і життя людини; поглибити запровадження нормативно-правових засад інформаційного суспільства. Зауважимо, що основні матеріали даного Закону були заздалегідь обговорені на парламентських слуханнях [15].

Отже, аналіз правового забезпечення процесу інформатизації вищої освіти України дозволяє зробити такі висновки.

1. В Україні протягом 1992-2011 років в основному була сформована законодавча база, яка забезпечила і забезпечує по теперішній день проведення інформатизаційних процесів у вищих навчальних закладах держави. Процес підготовки, розробки, затвердження та впровадження правового забезпечення процесу інформатизації вищої освіти України можна розбити на такі етапи (в таблиці 1 ілюструється співвідношення визначених категорій правового забезпечення інформатизаційних процесів та періодизації створення законодавчої бази). Перший етап (1985-1991 роки) – напрацювання практичного досвіду з документального забезпечення комп'ютерної грамотності учнів середніх навчальних закладів та правових основ широкого впровадження електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес загальноосвітніх шкіл, училищ, технікумів, інститутів та університетів. Результативність цього етапу напрацювання правового забезпечення багато в чому була зумовлена солідністю ресурсів та глобальністю умов та засобів реалізації заходів з набуття комп'ютерної грамотності населенням в межах тодішньої країни СРСР. Другий етап (1992-1998 роки) – створення правового базису інформатизаційних процесів у суспільстві, економіці, управлінні державою, науці та освіті (і, зокрема, у вищій освіті), еволюція, формування та синтез основного органу виконавчої влади, відповідального за процеси інформатизації. До цього періоду можна було б віднести Закони, прийняті Верховною Радою України, [4;6;2;7;5], Укази Президента України [40-44], Постанови Кабінету Міністрів України [16-19]. Можна було б віднести до цього періоду і нормативні акти, зміст яких нами не аналізувався з причини їх непрямого відношення до проблеми дослідження – Закони України «Про основи національної безпеки України», «Про державні цільові програми». Третій етап (1998-2008 роки) – розробка, затвердження та виконання Національної програми інформатизації (Закон Верховної Ради України [3], Постанови Верховної Ради України [12-14], Розпорядження Кабінету Міністрів України [34-36], Постанови Кабінету Міністрів України [20;21;24]); створення правової бази для розробки, затвердження та виконання регіональних та галузевих програм інформатизації (Постанови Кабінету Міністрів України [22-23]); створення, затвердження та законодавчий моніторинг виконання галузевих програм інформатизації освіти (Постанови Кабінету Міністрів України [25-29]). Четвертий етап (з 2008 року) – етап законодавчого вдосконалення результатів виконання державних, галузевих та регіональних програм інформатизації на рівні розв'язування важливих функціональних задач.

2. Наявність законодавчої бази різних рівнів, розмежування повноважень між різними гілками державної влади у питанні підготовки правового забезпечення процесів інформатизації, чітке структурування Законів, Постанов, Розпоряджень, Указів, наявність у документах всіх необхідних складових частин (загальна частина, визначення термінів, мети, завдань документу, пред'явлення структурованого змісту, зазначення суб'єктів та об'єктів реалізації документу, обумовлення форм контролю за виконанням документу, наявність детального плану заходів та переліку очікуваних результатів виконання змісту документу) дозволяє стверджувати про безперечну наявність системного підходу відповідних органів державної влади до підготовки, створення, затвердження, виконання та моніторингу виконання правового забезпечення процесу інформатизації вищої освіти України.

3. Відзначимо певні недоліки правового забезпечення, які, головним чином, стосуються розробки галузевих програм інформатизації освіти. В Програмах [25-29] спостерігається певне дублювання окремих проектів за змістом діяльності, їх недостатня структурна визначеність. Окремі проекти є складовими більш масштабних проектів, їх відокремлення приводило до втрати цілісного бачення, неузгодженості, дублювання, неоптимального використання коштів. Тому загальна кількість проектів могла бути скорочено без втрати змісту запропонованих робіт. Наприклад, існування трьох проектів створення Інтернет-порталів окремо для дистанційного

навчання, інформаційних ресурсів освіти і науки, інноваційної діяльності не вбачалося доцільним, оскільки за змістом інформаційного наповнення, номенклатурою сервісів та сценаріями управління ресурсами вони були близькими і співпадаючими. Інший проект з [28] «Створення банку електронних документів нормативно-правового, науково-методичного, психолого-педагогічного, організаційного, програмно-технологічного та інформаційного забезпечення дистанційного навчання» віднесений до напрямку «Програмні засоби для загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладів», хоча більш доцільно його б було віднести до інформаційного напрямку, а саме до проекту освітнього Інтернет-порталу (розділ «Дистанційне навчання»). Окремий проект (там же) «Створення та впровадження програмних засобів пілотної системи поточного і підсумкового контролю знань студентів у вищих навчальних закладах» дублювався зі складовими інших проектів, а саме «Створення та впровадження програмних засобів для уніфікованої системи дистанційного навчання» і «Створення віртуального університету, розроблення та підтримка його інформаційних ресурсів», оскільки система контролю знань була в них обов'язковою. В програмах [28-29] випущені суттєві напрямки і завдання. Так, мали бути вирішені складні проблеми корпоративної взаємодії у розподілених електронних бібліотеках на основі міжнародних протоколів, насамперед, підтримки кооперативної каталогізації, яка на відміну від інших цивілізованих країн, в навчальних закладах України досі не знайшла свого чільного місця. В Програмі [28] також втрачено важливий напрямок автоматизації вузівських бізнес-процесів.

У жодному вузі України на той час не було впроваджено сучасних інтегрованих рішень автоматизації бізнес-процесів, більшість операцій велось у «ручному» режимі, інформаційні системи, що автоматизують окремі процеси, не стикувалися одна з одною. Це призводило до дублювання робіт, помилок, неузгодженості, небажаного домінування «людського фактору». На жаль, в Програмі цей важливий напрямок інформатизації достатньо не представлений. Аналогічно залишилась без уваги у Програмах [28-29] одна з найбільш болючих проблем науки і освіти в Україні – відсутність задовільного доступу українських вчених до джерел електронної наукової та фахової інформації. В умовах, коли вузи та наукові установи не мали і не мають на сьогоднішній день достатньо коштів для оплати передплати на електронну наукову періодику, а міжнародні програми підтримки звертають проекти безкоштовного доступу, українські вчені залишаються фактично відрізнаними від світової науки. Але очевидно, що ці прорахунки були на той час тактичними і час вніс об'єктивні виправлення до змісту вказаних у правовому забезпеченні помилок та недоліків. У стратегічному ж плані проаналізовані документи відіграли вирішальну роль у справі інформатизації вищої освіти України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ (із змінами, внесеними згідно із Законами № 75/95-ВР від 28.02.95, № 998-ХІV (998-14) від 16.07.99, в редакції Закону № 2627-ІІІ (2627-14) від 11.07.2001, із змінами, внесеними згідно із Законами № 850-ІV (850-15) від 22.05.2003, № 1294-ІV (1294-15) від 20.11.2003, № 2939-ІV (2939-17) від 13.01.2011) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. Закон України «Про державну статистику» від 17.09.1992 р. № 43 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2614-12/ed20110509>
3. Закон України «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1998 – 2000 роки» від 04.02.1998 р. № 76 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/76/98-%D0%B2%D1%80>
4. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 48 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D1%96%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8E>
5. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 р. № 75 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/75/98->

[%D0%B2%D1%80](#)

6. Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 р. № 33 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3322-12/ed20110509>
7. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>
8. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/537-16>
9. Малиновский Б.Н. История вычислительной техники в лицах / Б.Н. Малиновский. – К.: Фирма «Кит», ПТОО А.С.К., 1995. – 384 с.
10. Онопрієнко В.І. Інформатика в Україні: історія, наукові школи, сучасні проблеми / В.І. Онопрієнко, В.П. Соловійов, М.В. Онопрієнко // Наука та наукознавство. – 2004. – № 4. – С. 148-150.
11. Онопрієнко М.В. Інформатизація в контексті філософсько-методологічного дослідження інформатики / М.В. Онопрієнко. – К.: Софія–Оранта, 2007. – 212 с.
12. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 1999 - 2001 роки» від 13.07.1999 р. № 914-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/914-14/ed20051104>
13. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2000 - 2002 роки» від 06.07.2000 р. № 1851-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1851-14/ed20051104>
14. Постанова Верховної Ради України «Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2006 - 2008 роки» від 04.11.2005 р. № 3075-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3075-15/ed20051104>
15. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 01.12.2005 р. № 3175-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3175-15/ed20070109>
16. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.07.2010 р. № 548 «Про утворення Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/548-2010-%D0%BF/ed20100804>
17. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2001 р. № 436 «Про затвердження Програми інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл на 2001-2003 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436-2001-%D0%BF>
18. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.12.2005 р. № 1153 «Про затвердження Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006-2020 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1153-2005-%D0%BF>
19. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2004 р. № 1182 «Про затвердження Державної програми інформатизації та комп'ютеризації вищих навчальних закладів I-II рівня акредитації на 2005-2008 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1182-2004-%D0%BF>
20. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2004 р. № 1186 «Про утворення Державного департаменту з питань зв'язку та інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1186-2004-%D0%BF>
21. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.1997 р. № 1126 «Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1126-97-%D0%BF>
22. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.04.2000 р. № 644 «Про затвердження Порядку формування та виконання регіональної програми і проекту інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/644-2000-%D0%BF/ed20110614>
23. Постанова Кабінету Міністрів України від 13.07.2004 р. № 905 «Про затвердження

- Комплексної програми забезпечення загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/905-2004-%D0%BF>
24. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2001 р. № 1702 «Про затвердження Порядку формування та виконання галузевої програми і проекту інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1702-2001-%D0%BF/ed20110614>
 25. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2003 р. № 1300 «Про затвердження Державної програми інформатизації та комп'ютеризації професійно-технічних навчальних закладів на 2004-2007 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1300-2003-%D0%BF>
 26. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.07.2010 р. № 675 «Деякі питання діяльності Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/675-2010-%D0%BF/ed20100804>
 27. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2003 р. № 1494 «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004-2006 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1494-2003-%D0%BF>
 28. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.01.2005 р. № 91 «Про генерального державного замовника та керівника Національної програми інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/91-2005-%D0%BF>
 29. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.07.2002 р. № 1048 «Про затвердження Порядку проведення експертизи Національної програми інформатизації та окремих її завдань» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1048-2002-%D0%BF>
 30. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.03.2008 № 272 «Про утворення Державного комітету інформатизації України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/272-2008-%D0%BF>
 31. Постанова Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 р. № 1352 «Про затвердження Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1352-98-%D0%BF>
 32. Постанова Ради Міністрів УРСР від 30.05.1985 р. № 185 «Про заходи із забезпечення комп'ютерної грамотності учнів середніх навчальних закладів та широкого впровадження електронно-обчислювальної техніки в навчальний процес» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/185-85-%D0%BF>
 33. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 17.11.2010 р. «Про виклики та загрози національній безпеці України у 2011 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0008525-10/ed20101210>
 34. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.05.2003 р. № 259-р «Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/259-2003-%D1%80>
 35. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2006 р. № 552 «Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2006 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/552-2006-%D1%80>
 36. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2002 р. № 247-р «Про затвердження Концепції легалізації програмного забезпечення та боротьби з нелегальним його використанням» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/247-2002-%D1%80>
 37. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.08.2008 р. № 1211 «Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2008 рік, їх

- державних замовників та обсягів фінансування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1211-2008-%D1%80>
38. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.09.2007 р. № 805 «Про затвердження переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації на 2007 рік, їх державних замовників та обсягів фінансування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/805-2007-%D1%80>
39. Сергієнко І.В. Становлення і розвиток досліджень з інформатики / І.В. Сергієнко. – К.: Наукова думка, 1998. – 204 с.
40. Указ Президента України від 03.06.1999 р. №601/99 «Про Положення про Державний комітет зв'язку та інформатизації України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/601/99/ed20000309>
41. Указ Президента України від 13.03.1995 р. №206/95 «Про утворення Національного агентства з питань інформатизації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/206/95/ed19950313>
42. Указ Президента України від 16.07.2004 р. №811/2004 «Про утворення Міністерства транспорту та зв'язку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/811/2004/ed20110712>
43. Указ Президента України від 16.09.1998 р. №1033/98 «Про вдосконалення державного управління інформаційною сферою» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1033/98>
44. Указ Президента України від 20.10.2005 р. № 1497/2005 «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1497/2005>
45. Указ Президента України від 31.05.1993р. №186/93 «Про державну політику інформатизації України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/186/93>
46. Указ Президента України від 31.07.2000 р. № 928/2000 «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/928/2000>
47. Хоменко Л.Г. История отечественной кибернетики и информатики. Монография / Л.Г. Хоменко. – К.: Институт кибернетики им. В.М.Глушкова НАН Украины, 1998. – 455 с.

Рижняк Р. Правовое обеспечение процесса информатизации высшего образования Украины.

В статье исследуется эволюция разработки законодательной базы процесса информатизации высшего образования Украины конца XX - начала XXI в., Определяются категории правового обеспечения информатизационных процессов и предлагается периодизация создания законодательной базы.

Ключевые слова: процесс информатизации высшего образования Украины, законодательная база, закон, постановление, указ, категория правового обеспечения, периодизация.

Rizhniak R. The legal support of process of higher education informatization in Ukraine.

The article examines the development process of legislation of higher education informatization in Ukraine during the late XX - early XXI century, defines the category of legal support of informatization processes and the periods of legislation creation is concluded.

Keywords: process of informatization of higher education in Ukraine, legislation, law, regulation, decree, legal support category, periods.

Одержано 05.11.2012